

Rola muža pri napĺňaní potrieb dieťaťa v súčasnej rodine

The role of a man in meeting the needs of a child in the current family

Albín Škoviera

Uvedenie

Nedávno som bol dvanásť dní v Arménsku na Katedre špeciálnej pedagogiky a psychológie Pedagogickej univerzity v Jerevane. Na spoločnej večeri, ktorá bola z hľadiska psychológie vlastne jedným z historicky prvotných a dodnes základných rituálov – rituálov spoločného jedla, možno ešte presnejšie „spoločenstva jedla“, prvý prípitok predniesol starší pán docent. Povedal: „U nás je taká tradícia, že prvý prípitok venujeme ženám. Pripime si na ich zdravie a na to, že nám a našim deťom dokážu poskytovať lásku a starostlivosť. Bez nich neexistuje budúcnosť.“ Potom sa postavila pani dekanka a povedala: „Pripime si na našich mužov, na to, že sú schopní nás a naše rodiny chrániť, že sa o nich môžeme oprieť! A čo je dôležité, pripime si na mier!“

V tej chvíli vo mne rezonovali dve asociácie. Uvedomil som si, že:

- zatiaľ, čo u nás by želanie mieru znelo možno trochu „socialisticky“ a proklamačne, v Arménsku, kde temer každá rodina stratila nejakého svojho člena v bojoch v Náhornom Karabachu, je to hlboká múdrosť a potreba, ktorú, práve cez tieto straty, všetci veľmi intenzívne pociťujú,
- staroslovanský pojem mir = pokoj a že pokoj je základný predpoklad akéhokoľvek dobrého fungovania spoločenstva, toho rodinného, ale i tých ďalších.

Vnímal som obidva tieto prípitky, ako vyvážené.

Jadro témy

Keď som sa v Arménsku zamýšľal nad dnešným mojím vstupom, rezonovali vo mne tieto dva celkom jednoduché prípitky. Obsahujú totiž v sebe, podľa môjho presvedčenia, hlbokú múdrosť. Je v nich ukotvených niekoľko veľmi dôležitých pohľadov na život – som presvedčený o tom, že dokonca „životných právd“:

a) Napriek ideologicky proklamovaným tzv. genderovým koncepciám, kde je na jednej strane multisexing až s päťdesiatimi dvoma pohlaviami (zatiaľ), a na strane druhej unisex, kde je absolutizovaná možnosť akejkolvek nahraditeľnosti, tzn. možnosť úplnej zámeny žien mužmi a mužov ženami, ženy a muži sú, resp. by mali byť iní, odlišní. Môžu byť do istej miery „suplovaní“, ale nie nahraditeľní. (Zažili sme suplovanie v školách na vyučovaní a spomíname si na ten rozdiel). Ženy a muži by mali byť každý v svojich špecifických úlohách a prístupe nenahraditeľní. Je to tak prirodzené a dokonca biologicky, psychologicky a sociálne funkčné. Som presvedčený o tom, že práve uvedomovanie si tejto nenahraditeľnosti je zdrojom a súčasťou úcty muža k žene, úcty ženy k mužovi a úcty detí k mame a otcovi.

V praxi som zažil stovky žien a desiatky mužov, ktorí sa sami, po rozvoze, odchode partnera/ partnerky, alebo po ich úmrtí, starali o svoje deti. Temer vždy to boli slušní a dobrí ľudia. Pri všetkej snahe niektorých z mužov, muži suplovali ženskú rolu oveľa horšie, ako to bolo naopak. V obidvoch „obsadeniach“ to v konkrétnych situáciách muži a ženy nezvládali a deti prichádzali na pobyt do diagnostického centra. Nikdy som nehovoril o ich zlyhaní, uvedomoval som si totiž, že by som ich situáciu možno nezvládol ani tak, ako oni.

b) Ďalšia časť prípitku - mier. Čo to je mier? Je to len „pokoj zbraní“? Zďaleka nie. Mier je predovšetkým vzťah k tomu druhému, prijatie toho druhého. Je to neustále hľadanie spoločnej cesty. Je to aktuálna,

a dúfajme, že aj úprimná, snaha na oboch stranách rezignovať na prerozdeľovanie moci. Je to jednak rešpektovanie moci toho druhého, jednak rešpektovanie jeho oprávnených potrieb. Samozrejme – je to aj náš vnútorný boj s diabolským pokušením mať stále viac a viac moci. Marek Herman (2014, 2021) hovorí o tom, že muž sa má správať k svojej žene ako ku kráľovnej, resp. k dáme. Ale aj „vzťah kráľovnej“ k mužovi nie je vzťahom k akémusi poddanému. Každá naša rola je „splnomocnením“, je teda spojená s mocou.

Som presvedčený o tom, že absolutizovaná zameniteľnosť rol matky a otca v rodine je vlastne popieraním či nerešpektovaním roly a moci toho druhého. Vytvára živnú pôdu pre konflikt, pre zápas, pre boj o získanie väčšej moci. Z hľadiska dieťaťa tu vnímam minimálne dva problémy:

- jedným je to, že zažíva napätia a konflikt, ale pritom mu neponúkame vzhľadom na vek čitateľné rodičovské roly,

- druhým to, že sa nenaučí, ako optimálne fungovať vo vzťahu muž a žena.

Platí to rovnako pre dievčatá a chlapcov. Tak ako potrebujú vedieť, čo je dobré a zlé, tak potrebujú vedieť, čo môžu očakávať od svojej mamy a čo môžu očakávať od svojho otca. Toto rozvíjanie anticipácie je súčasťou budovania dôvery v náš svet. Aby sme mohli v dospelosti s beatnickým básnikom Corsom povedať: Svet je najlepšie miesto, kde som sa mohol narodiť.

c) Tretia reflexia je reflexiou na večeru pri arménskom jazere Sevan. Je spojená s rituálmi v našom živote. Nielen samotná spoločná večera, ale i miesto,

i to kde, s kým a ako sa realizovala, boli dôležitou súčasťou nášho prežívania. Rituál prípitku bol samozrejme jej neoddeliteľnou súčasťou. Medzi funkciami, ktoré by rituály mali plniť, spomeniem aspoň tri:

- je to slávnosť a mimoriadnosť „prítomného okamžiku,
- je to posilňovanie spoločenstva,
- je to súčasť nášho osobnostného rastu.

Ilustratívnym pozitívnym príkladom môže byť historické, socialistické odovzdávanie občianskych preukazov na miestnom národnom výbore, dnes obecnom úrade, a dnešné „preberanie občianskeho preukazu“ na úrade. Pre generáciu, ktorá to zažila, to bol iniciačný rituál s uvedomovaním si právnej zodpovednosti za svoje konanie. Dnes je to niečo také (bez)významné, ako obsluha v bufete. Každý dobrý rituál má svoj ideový zámer – posolstvo, scenár a to, aké je rozdelenie, ale i „obsadenie“ rolí. Pokiaľ ide o spoločenstvo jedla, prvým rituálom je dojčenie. Je to nielen fyziologické, ale psychologické spojenie matky a dieťaťa. (Azda aj preto nám veľkú časť nášho života chutí najviac jedlo našej mamy).

Súčasná spoločnosť má plné ústa toho, čo je v najlepšom záujme dieťaťa. Je to jednoduché – funkčná milujúca heterosexuálna rodina. Tá je optimálna pre jeho vývin (Matějček, 1999). V nej sa má dievča šancu naučiť byť ženou a to, ako sa má správať k mužovi a spoluvytvárať rodinnú atmosféru. Naopak, chlapec sa má šancu naučiť, ako byť mužom, správať sa ku žene a brať svoj podiel na spoluvytváraní rodinnej atmosféry. Bez prítomnosti toho druhého, v singel rodinách, ale i v neúplných rodinách je, to oveľa komplikovanejšie.

Sociálne učenie je významnou súčasťou rodinnej genealógie – viacgeneračného rodinného „posolstva“. Výskumy ukazujú napr. to, že deti rozvedených rodičov sa častejšie rozvádzajú, ako deti z úplných rodín. Pre niektorých rozvedených rodičov, predovšetkým matky, je dokonca nepochopiteľné, že ich dieťa môže, na rozdiel od nich, žiť v spokojnom partnerskom vzťahu a do takéhoto vzťahu negatívne

„nutkavo“ vstupujú. V rámci jednej mnou vedenej diplomovej práce, v ktorej bol výskum zameraný na maloleté matky, sa ukázalo, že aj ich matky sa stali matkami výrazne skôr, než bol v danom období priemerný vek prvoroďičiek.

Záver

Zakladateľka screeningu rakoviny prsu a siete českých mammacentier MUDr. Miroslava Skovajsová (2020) tvrdí, že takzvané supermatky, ktoré nepotrebujú muža, samé zvládajú všetko, teda svoju kariéru, dieťa i spoločenské aktivity, majú oveľa častejšie ako „štandardné“ matky rakovinu prsníka.

Významná česká psychologička prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc. hovorí v súvislosti s rolami matky a otca o ich komplementárnosti: „Dieťa má oboch rodičov. Obaja rodičia majú k dieťaťu špecifickú úlohu. Niektoré matky sa domnievajú, že otec je akási ich náhradka, že je to nedokonale fungujúci matka. Otec jednoducho nie je matka. Otec je otec, matka je matka. Ich správanie voči dieťaťu je nezastupiteľné, špecifické a pre dieťa životne potrebné.“ (Šulová, 2012)

Post scriptum

Po dvoch úvodných prípitkoch pána docenta a pani dekanke som sa postavil k prípitku aj ja a povedal som: „Pripime si na to, aby sme my, muži, umožňovali, aby naše ženy mohli byť skutočnými ženami, a ženy vytvárali nám mužom priestor na to, aby sme mohli byť skutočnými mužmi.“

Literatúra:

Herman, M. 2014. Najdēte si svēho Marřana. Olomouc: Hanex. 3.vyd.

Herman, M. 2021. Māma není sluřka, māma je dāma. Olomouc: Apak

Matějček, Z. 1999. Nāhradnř rodinnā pēče. Praha: Portāl

Skovajsovā, M. 2020. Přřčina rakoviny prsu? Māme udusanē řenstvř. <https://www.denik.cz/zdravi/miroslava-skovajsova-rakovina-prsu-mammacentrum.html>

(cit. 15. 10. 2021)

řulovā, L. 2012. Dřtē nepotřebuje tātu nebo māmu, ale rodiče. Přednāřka na Filozofickē fakultē v Praze 31. 3. 2012. Dostupnē na: <https://www.youtube.com/watch?v=MRPCLIsPKnA>

doc. PhDr. Albřn řkoviera, PhD.

Univerzita Pardubice Fakulta filozofickā

Katedra vēd o vřchovē

E-mail: askoviera@gmail.com